Veertig jaar studie naar Joods verzet

nljewgen.org/veertig-jaar-studie-naar-joods-verzet/

Redactie

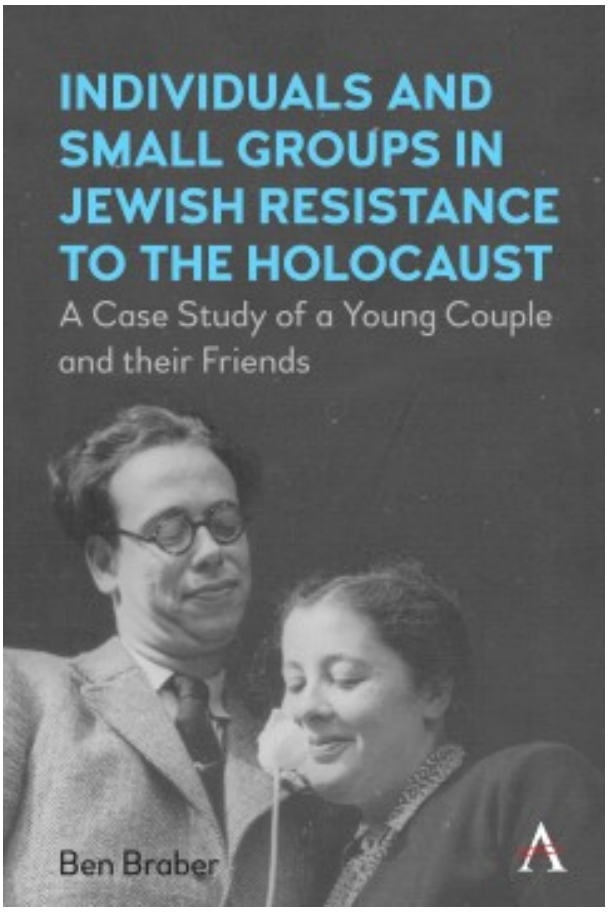

Omslag van het recente boek van Ben Braber

Ben Braber: “Verzet van Joden biedt een gevarieerd en in veel opzichten uiteenlopend beeld”

In zijn nieuwste boek “*Individuals and small groups in Jewish Resistance to the Holocaust”* stelt Ben Braber de vraag centraal: “Hadden Joden die andere Joden gered hebben specifieke karaktertrekken en persoonlijkheden of deelden zij een bepaalde identiteit respectievelijk visie op de wereld?”. De vraag is ontleend aan de inleiding van J. Tydor Baumel-Schwartz, in “*All our Brothers and Sisters, Jews saving Jews during the Holocaust*”, uitgegeven in Bern in 2021.

Hij behandelt die vraag aan de hand van de lotgevallen van het echtpaar *Nol Bueno de Mesquita* en *Ter Kolthoff* en sommige van hun vrienden. Eerder publiceerde hij over beiden “Waren mijn ogen een bron van tranen, een Joods echtpaar in het verzet”, Amsterdam, 2015.

Braber, journalist, historicus en als *Honorary Research Fellow* verbonden aan de *School of Humanities* van de Universiteit van Glasgow, houdt zich al sinds zijn studie aan de Universiteit van Amsterdam bezig met verzet van Joden tijdens de Tweede Wereldoorlog.

Voor zijn doctoraalscriptie interviewde hij een aantal Joodse verzetsmensen in de periode 1983-1985. Deze interviews werden in 1987 gepubliceerd in “Passage naar vrijheid” bij uitgeverij Balans. In 1990 volgde een verdere uitwerking hiervan in “Zelfs als wij zullen verliezen, Joden in verzet en illegaliteit 1940-1945”. *Tenslotte verscheen in 2013 “This cannot happen here. Integration and Jewish resistance in the Netherlands”. In dit boek was de focus gericht op de vraag wat nu eigenlijk ‘Joods verzet’ genoemd zou kunnen worden, en in hoeverre de mate van integratie van de Joden in Nederland een rol heeft gespeeld.*

Ben Braber, journalist en historicus houdt zich al sinds zijn studie in de jaren tachtig bezig met verzet van Joden tijdens de Tweede Wereldoorlog

in 2020 schreef Braber de inleiding voor het boek *“Gezichten van Joods verzet”*. . Een belangrijke conclusie van Braber was, dat op basis van het beschikbare materiaal die vragen eigenlijk niet beantwoord konden worden en dat er nog veel te onderzoeken over bleef.

Ook in zijn recentste boek is dat één van de conclusies. Wel formuleert Braber een uitgebreid en genuanceerd antwoord op de vraag van Baumel-Schwartz. Kort samengevat luidt dat antwoord: verzet van Joden biedt – net als bij niet-Joden – een gevarieerd en in veel opzichten uiteenlopend beeld. Deze conclusie had Braber ook al verwoord in de Inleiding op “Gezichten van Joods verzet”.

Er waren groepen en groepjes die vanuit een bepaalde gezamenlijke overtuiging streden – communisten, zionisten – maar er waren ook veel mensen die individueel tot hun verzetswerk kwamen. Ook de directe aanleiding om in verzet te komen verschilde: voor sommigen was het de invasie, alle Duitse maatregelen, anti-Joodse maatregelen, deportatie – alles kon leiden tot verzet. Voor sommigen, vooral de Duitse emigranten die relatief sterk vertegenwoordigd waren, was het een voortzetting van hun kritische houding van vóór 1940. Van de Nederlandse Joden die in verzet kwamen waren de meeste voor de oorlog goed geïntegreerd. Er was een grote groep Palestina-pioniers en er waren veel vrouwen onder de verzetsmensen.

Ook in de wijze waarop verzet werd gepleegd waren grote verschillen. Joods verzet bestaat niet, wel verzet door Joden, die uiteenlopende keuzes maakten: propaganda, illegale kranten/publicaties, straatgevechten, kleine initiatieven voor gewapend verzet. Na het begin van de deportaties: onderduik door 1 op de vijf Joden en onttrekking aan deportaties. Een belangrijk verschil tussen verzet van Joden en niet-Joden: Joden waren

directe slachtoffers. Over het geheel genomen: veel verschillende persoonlijkheden, uiteenlopende omstandigheden en ervaringen. Een bepaalde hardnekkigheid was de meesten niet vreemd.

Voor wie de eerdere boeken van Braber heeft gelezen levert dit boek weinig of geen nieuwe feiten of gegevens op. Wel is de genuanceerde en uitgebreid geformuleerde conclusie duidelijk het resultaat van 40 jaar studie.

Manja Pach

Mei 2022

Het boek is uitgegeven door uitgeverij *Anthem Press*.
Prijs: hardcover 80 pond, ebook 25 pond, paperback binnenkort verkrijgbaar